Roll No. : ....

Total No. of Questions : **12**] [Total No. of Printed Pages : **3**

A–344

B.A. (Part–III) Examination, 2022

SANSKRIT

Paper – II

(भारतीय दर्शन, नीति एवं व्याकरण)

Time : 3 Hours] [*Maximum Marks : **100***

खण्ड–अ **(अंक : 2 × 10 = 20)**

नोट :– सभी **दस** प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा **50** शब्द)। प्रत्येक प्रश्न **2** अंक का है।

खण्ड–ब **(अंक : 8 × 5 = 40)**

नोट :– सात में से किन्हीं **पाँच** प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा **200** शब्द)। प्रत्येक प्रश्न **8** अंक का है।

खण्ड–स **(अंक : 20 × 2 = 40)**

नोट :– चार में से किन्हीं **दो** प्रश्नों के उत्तर दीजिए (उत्तर-सीमा **500** शब्द)। प्रत्येक प्रश्न **20** अंक का है।

खण्ड–अ

1. अधोलिखितानां प्रश्नानाम् उत्तरं देयम्–

   (i) षड्दर्शनानि कानि सन्ति ? नामानि लिखत।

   (ii) कति नास्तिक-दर्शनानि ? तेषां नामानि लिखत।

(iii) सांख्यदर्शनस्य प्रवर्तकः कोऽस्ति ?

(iv) रिक्तस्थानं पूरणीयम्–

"विवेकभ्रष्टानां भवति .... शतमुखः।"

(v) भर्तृहरि मतानुसारं वित्तस्य काः तिस्रोगतयः भवन्ति ?

(vi) श्रीमद्भगवद्गीता कस्य ग्रन्थस्य भागोऽस्ति ?

(vii) भगवद्गीतायाः द्वितीयाध्यायस्य नाम किम् ?

(viii) 'वर्तमाने लँट्' इति सूत्रस्य अर्थं स्पष्टीकुरुत।

(ix) परोक्षभूतकाले कः लकारः भवति ?

(x) लघुसिद्धान्त कौमुदी ग्रन्थस्य लेखकः कोऽस्ति ?

खण्ड–ब

अधोलिखितेषु केषाञ्चित् **पञ्चानां** प्रश्नानां समाधानं करणीयम्–

2. तर्कसंग्रहानुसारं के सप्तपदार्थाः सन्ति ? सविस्तरं विवेचनं क्रियताम्।

3. 'गन्धवती पृथिवी' इत्यस्य व्याख्या कार्या।

4. निम्नलिखितस्य श्लोकस्य सप्रसंङ्गं व्याख्या करणीया–

अशोच्यानन्वशोचस्त्वं प्रज्ञावादांश्च भाषसे।

गतासूनगतासूंश्च नानुशोचिन्ति पण्डिताः॥

अथवा

क्लैव्यं मास्मगमः पार्थ नैतत्त्वय्युपपद्यते।

क्षुद्रं हृदयदौर्बल्यं त्यक्त्वोत्तिष्ठ परन्तप॥

5. सप्रसङ्गं व्याख्या विधेया–

विषया विनिवर्तन्ते निराहारस्य देहिनः।

रसवर्जं रसोऽप्यस्य परं दृष्ट्वा निवर्तते॥

अथवा

या निशा सर्वभूतानां तस्यां जागर्ति संयमी।

यस्यां जाग्रति भूतानि सा निशा पश्यतो मुनेः॥

6. अधस्तन श्लोकस्य सप्रसङ्गम् व्याख्यां कुरुत—

अज्ञः सुखमाराध्यः सुखतरमाराध्यते विशेषज्ञः।

ज्ञानलवदुर्विदग्धं ब्रह्मापि तं नरं न रंजयति॥

अथवा

मृगमीनसज्जनानां तृणजलसन्तोष विहित वृत्तीनाम्।

लुब्धकधीवरपिशुनाः अकारणं वैरिणो जगति॥

7. (क) कयोश्चित् **द्वयोः** रूपसिद्धिः करणीया—

   (i) भवति

   (ii) बभूव

   (iii) भविष्यामि

   (iv) अभवत्

   (ख) कयोश्चिद् **द्वयोः** रूपसिद्धिः विधेया—

   (i) अदन्ति

   (ii) जुहोति

   (iii) दीव्यति

   (iv) तोत्स्यति

8. नीतिशतकस्य किमपि श्लोक द्वयम् (प्रश्नपत्रे प्रदत्तश्लोकान् अतिरिच्य) शुद्धतया यथायथं लिखत।

खण्ड–स

कयोश्चित् **द्वयोः** प्रश्नयोः समाधानं क्रियताम्—

9. भारतीयदर्शनस्य मुख्यभूताः विशेषताः वर्णयत।

10. योगदर्शनानुसारं अष्टांगयोगस्य सिद्धान्तः प्रतिपाद्यः।

11. नितिशतकानुगुणं अर्थस्य महत्त्वं वर्णनीयम्।

12. श्रीमद्भगवद्गीतायाः निष्काम कर्मयोगस्य विवेचनं क्रियताम्।